

ESTANY FREIRE, Lara

Del silenci a la represa. La censura en la traducció catalana durant el franquisme

Barcelona: Diputació de Barcelona, 2021, 407 p.

ISBN 978-84-9803-966-5

La censura literària és, com tot sistema de control, un aparell repressiu que condiciona el desenvolupament normal del sistema literari. Pel que fa a la literatura traduïda, aquest fenomen es pot estudiar des de moltes perspectives: resseguint la intenció de traduir una obra que no es va arribar a materialitzar, traient a la llum inèdits que es van prohibir, delimitant en quina mesura el traductor s'autocensura o analitzant si les traduccions que han obtingut el vistiplau delsensors han patit mutilacions, perquè qualsevol traducció publicada en una època en què la censura és vigent sempre és susceptible de ser «autoritzada con tachaduras» i, per tant, de tenir passatges censurats que han quedat al calaix de l'aparell censor. Lara Estany ha tingut en compte tots aquests factors i ha dut a terme una recerca exhaustiva que ha culminat amb el llibre *Del silenci a la represa*, l'aportació més important que hi ha hagut recentment en l'àmbit de la censura literària a Catalunya perquè és la primera panoràmica completa sobre els efectes de la censura franquista en les traduccions catalanes de novel·la durant el segon franquisme. Aquesta obra és el complement lògic i necessari del monogràfic, ja clàssic, de Maria Josepa Gallofré *L'edició catalana i la censura franquista (1939-1951)* (1991), en el sentit que —fent referència a la metàfora del títol— l'estudi de Gallofré se centra en el «silenci», és a dir, en l'escassíssima edició literària del primer franquisme, i el d'Estany se centra en la «represa» de l'activitat editorial, aquesta vegada limitada a la traducció durant la dècada dels anys seixanta.

Lara Estany Freire és doctora en Traducció i Interpretació per la Universitat

Autònoma de Barcelona i membre del Grup d'Estudi de la Traducció Catalana Contemporània (GETCC). Els seus treballs anteriors ja anticipen els fruits que ha recollit a *Del silenci a la represa*: a part de les nombroses comunicacions que ha llegit en congressos i jornades nacionals i internacionals, ha publicat en forma d'article o de capítol estudis de cas de les novel·les *Els nus i els morts*, de Norman Mailer; *Una espia a la casa de l'amor*, d'Anais Nin, i *Dissabte a la nit i diumenge al matí*, d'Alan Sillitoe. Estany va guanyar l'any 2020 la cinquena edició del premi Rafael Patxot i Jubert de l'Institut d'Estudis Catalans per la seva tesi doctoral «La censura franquista i la traducció catalana de narrativa als anys seixanta» (Universitat Autònoma de Barcelona, 2019), dirigida per la doctora Montserrat Bacardí; i la materialització d'aquest premi és la publicació del llibre que ressenyem.

El volum està encapçalat per un pròleg (p. 9-11) de Francesc Parcerisas, en què presenta breument i d'una manera molt planera el tema del llibre, i ho intercala amb el reconeixement de la bona feina de l'autora i amb alguna anècdota personal com a traductor, perquè, en paraules de Parcerisas, «algunes de les meves primeres traduccions —agosarades, com correspon a la joventut— les vaig fer de ple en el període aquí estudiat, bàsicament per a la col·lecció “El Balanç” d'Edicions 62» (p. 11). Al final, s'hi inclouen tres annexos. Els dos primers («Taula de traductors», p. 362-371, i «Taula d'obres publicades», p. 372-401) són molt útils com a material de consulta, perquè ofereixen en forma de llista, d'una banda, els 126 «traductors que van treballar en el camp de la narrativa al llarg

dels anys seixanta, el nombre d'obres que van traduir i els títols de les traduccions» (p. 362); i, de l'altra, «les 288 obres del corpus [...], ordenades cronològicament (per any de publicació) i alfabèticament (per editorials i col·leccions)» (p. 372). El tercer annex és una «Entrevista a Ramon Folch i Camarasa» (p. 402-407), que gira al voltant de tres temes diferents: la vocació per l'escriptura, la tasca com a traductor i la seva traducció *Els nus i els morts*.

La investigació que duu a terme Estany és, bàsicament, de dues classes: una de documental, que consisteix a fer un buidatge exhaustiu de l'Archivo General de la Administración —on es guarda la major part de la documentació de la censura franquista— per examinar els expedients de censura de les traduccions publicades entre el 1960 i el 1969; i una de textual, que consisteix a acarar els textos originals amb les traduccions, o les galerades que s'envien a censura i el text que finalment es publica, per analitzar com i en quina mesura la censura afecta aquells textos. L'autora estableix clarament en la introducció (p. 13-16) que el que pretén aconseguir amb aquesta investigació és «demostrar la importància de la traducció en la recuperació i el desenvolupament del camp literari i posar en relleu un dels períodes més excepcionals de la història de la traducció catalana» (p. 16). Explicita també els paràmetres i límits d'aquesta anàlisi: com ja hem dit, només selecciona les traduccions entre el 1960 i el 1969, en definitiva, les que «havien estat traduïdes per primer cop durant el període *desarrollista*» (p. 13); per tant, descarta les reedicions. A més, decideix que «les figures delsensors no serien objecte d'estudi, atès que vam adonar-nos que sovint no signaven amb el nom i que, per tant, restaven anònims» (p. 14); tampoc no s'ha centrat en la figura dels traductors, «tot i que en alguns casos hi hem acabat incidint per la implicació política o per les apreciacions, reflectides en els prò-

legs o en les memòries, d'allò que significava ser traductor» (p. 14).

Els resultats obtinguts s'exposen cronològicament al llarg de quatre capítols. En el primer capítol introductor, intitulat «Antecedents: de la Guerra Civil al *desarrollismo* (1936-1959)» (p. 17-55), es presenta la creació i el funcionament de la censura franquista. En els tres capítols que venen a continuació, intitulats «El *boom* de la traducció catalana (1960-1963)» (p. 57-111), «El "Zenit" de l'activitat editorial (1964-1965)» (p. 113-244) i «L'aplicació de la Llei de premsa i impremta (1966-1969)» (p. 245-318), es detalla amb precisió l'evolució dels criteris de censura i com el món editorial hi va fer front: si bé durant el primer franquisme es rebutjaven les traduccions *de facto* simplement per haver estat escrites en català, durant el segon franquisme la censura va quedar «supeditada al manteniment d'uns valors ultraconservadors i, sobretot, a la sempiterna unitat "nacional"» (p. 321), la qual cosa significa que els passatges censurats eren més aviat de caràcter sexual o polític. I, evidentment, també posa de manifest l'arbitrarietat amb què operava l'aparell censor. L'autora organitza la informació dels capítols de manera que primer presenta una perspectiva general —tant de la dècada que estudia (vegeu, per exemple, la gràfica de la pàgina 61) com dels anys en particular que tracta en aquell capítol— i després fa una anàlisi minuciosa de cada expedient i dels passatges censurats, que presenta en forma de taula comparativa. Molt sovint, a més, Estany complementa la informació amb material gràfic (expedients, fitxes, instàncies, cobertes de llibres, etc.); vegeu, per exemple, la pàgina 186, en què s'il·lustra un cas de la censura de la coberta *Viure i deixar morir*.

En resum, aquest llibre constitueix, com hem dit, una gran aportació en el camp de la censura literària a casa nostra perquè ofereix una panoràmica de l'època

molt necessària per a la historiografia catalana. Examinant les sol·licituds que es van enviar durant els anys seixanta, l'autora ha pogut explicar, d'una banda, com funcionava l'aparell censor; i, de l'altra, les conseqüències textuais i editorials que va tenir la censura franquista en la literatura catalana de l'època. Per tot el que hem justificat en aquesta ressenya, estem convençuts que *Del silenci a la represa* serà una obra de referència obligatòria pel que fa a l'estudi

de la censura franquista en les traduccions catalanes.

Guillem Cunill-Sabatés

Universitat Pompeu Fabra

Departament de Traducció i Ciències

del Llenguatge

<https://doi.org/10.5565/rev/quaderns.71>

